

ความมั่นคง ของเกษตรกรพอเพียง

295030



ดร. เกศสุดา สิทธิสันติกุล

อาจารย์
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

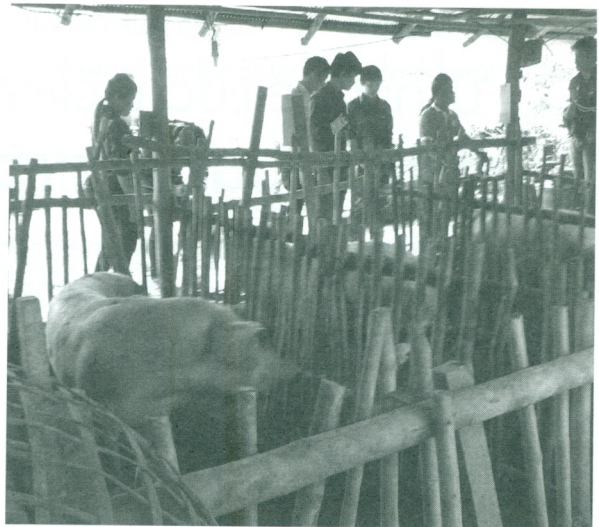
รายได้ที่มั่นคง อยู่ติดกินดี มีบ้านใหญ่โต มีรถโก้หรู มีทุนสำรองยามเจ็บไข้ได้ป่วย ล้วนเป็นสิ่ง
ที่หลายคนใฝ่ฝัน ต่างคิดว่าสิ่งเหล่านี้ คือ ความมั่นคงของชีวิตภายใต้กระแสแห่งทุนนิยม
และบริโภคนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรไทย ที่ต้องเผชิญกับความผันผวนของชีวิต
รายได้ไม่แน่นอน อดมื้อกินมื้อ หนี้สินพะรุงพะรัง ทว่าเรื่องราวของ นายสะอาด ดอนแก้ว
วัยกว่าห้าสิบปี เกษตรกรบ้านท่าข้าม ต.สบเปิง อ.แม่อริม จ.เชียงใหม่ กลับสะท้อนนัยแห่ง
ความมั่นคงหลังจากที่ผันชีวิตตัวเองเข้าสู่เส้นทางเกษตรอินทรีย์ บนวิถีแห่งความพอเพียงและ
เรียบง่ายตามแนวพระราชดำริ

ย้อนกลับไปก่อนปี 2545 นายสะอาด เป็นเกษตรกร
คนหนึ่งที่ไม่ต่างจากเกษตรกรทั่วไป ที่ผัดหวังมาตลอดชีวิต
เรื่องการปลูกพืช ทำสวน ทำไร่ จนต้องตัดพ้อกับตัวเองว่า
“ยิ่งทำ ยิ่งทุกข์ ยิ่งทำ ยิ่งจน” และต้องออกไปแสวงหา
โชคชะตาใหม่ด้วยการเป็นมนุษย์เงินเดือนในตัวเมืองเชียงใหม่
เขาทำงานในบทบาทหน้าที่ของภารโรงในโรงเรียนแห่งหนึ่ง
เพื่อให้ลูกเรียนจบและมีงานทำ แต่ในเวลาไม่นานนัก เขาก็
ต้องกลับมาผัดหวังกับการทำเกษตรอีกครั้ง เมื่อตัดสินใจ
กลับมาเพาะเห็ดขายและขาดทุนอย่างแสนสาหัส ชำร่าย
การทำเกษตรเคมีภายใต้ระบบเกษตรพันธะสัญญายังทำให้
สุขภาพทรุดโทรม เพราะต้องออกไปพ่นยาแต่เช้ากว่าจะได้
กลับบ้านก็สายแล้ว ต้องให้ยาตามขั้นตอนทุกอย่างที่บริษัท
กำหนด ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่บริษัทต้องการ หวังให้
คุ้มค่างับต้นทุนที่บริษัทลงทุนให้แล้วหักออกเมื่อขายผลผลิต
คืนให้แก่บริษัท ดังนั้น แม้ว่าจะเหน็ดเหนื่อยและพยายาม

มากเท่าใด แต่ผลตอบแทนที่ได้คืนมากกลับมีเพียงน้อยนิด
ไม่คุ้มกับค่าแรงที่เสียไป เช่น รายได้หนึ่งหมื่นบาท ถูกหัก
ต้นทุนแล้วเหลือเพียงสองพันบาท แทบไม่ได้ค่าแรงเลย

ความขมขื่นของเกษตรพันธะสัญญาและความ
ทรุดโทรมของสุขภาพจากการใช้สารเคมีเป็นแรงผลักดันให้
นายสะอาดตัดสินใจลองทำเกษตรอินทรีย์ “รู้สึกรักตัวเอง
คิดว่าถ้าหาเงินได้แล้วต้องไปรักษาพยาบาลคงไม่คุ้มค่า
จึงต้องรักษาสุขภาพก่อน และตั้งใจว่า จะลด ละ และเลิก
การใช้สารเคมี คนที่ยังเลิกใช้สารเคมีไม่ได้ คงยังไม่ได้คิดถึง
สุขภาพของตัวเองว่าจะแย่มากอีกอย่างก็อยากเป็นนายตัวเอง
และไม่อยากให้ดินเสียและสัตว์ตายจากการใช้สารเคมี”

ในปี 2550 ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ไร่คนเหลียวแล
จำนวน 2 ไร่ 2 งาน จึงได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอย่างจริงจัง
อีกครั้งด้วยแนวคิดเกษตรอินทรีย์ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงที่ได้เรียนรู้จากเครือข่ายเกษตรกรมัยยั่งยืนในเชียงใหม่



นอกจากที่อยู่อาศัยและสถานที่รับรองแล้ว ที่ดินแปลงนี้ ยังถูกแบ่งสำหรับการเกษตรอย่างลงตัว มีการปลูกพืชอย่าง ผสมผสาน เช่น ผักพื้นบ้าน พริก มะรุม ลองกอง ลำไย ฝรั่ง มีการเลี้ยงสัตว์มากมายชนิด เช่น หมู วัว เป็ด ไก่ มีการเลี้ยงกบในกระชัง มีการเลี้ยงปลาในบ่อ ไม่เพียงเท่านั้น ภายในสวนยังมีระบบจัดการวัตถุดิบที่มีอยู่มากมายในไร่ให้ เป็นประโยชน์และคุ้มค่า เช่น นำน้ำหมักหอยเชอรี่ไปฉีดเป็น ฮอร์โมนพืช นำหอยเชอรี่ไปให้เป็ดกิน ซึ่งช่วยเพิ่มโปรตีนและ ทำให้เป็ดไข่ตลอดทั้งปี การนำมูลวัวไปหมักทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อ รดน้ำพืชผักต่าง ๆ การเก็บเศษใบไม้ใบหญ้าซึ่งปกติมักทิ้ง เป็นขยะไปปุ๋ยแล้วหมูลม

สิ่งที่ทำมาทั้งหมดนี้ก็เพื่ออิมพอร์ตเป็นหลัก ไม่นับ การขายเหมือนที่ผ่านมาก็แล้ว นายสะอาดบอกว่า “คนเรา ต้องกิน ตีนขึ้นมากก็ไม่รู้จะกินอะไร จะกินแต่ข้าวอย่างเดียว ก็ไม่ได้ จึงต้องปลูกเพื่อกิน ปลูกทุกอย่างที่เรากิน กินทุกอย่าง ที่เราปลูก เลี้ยงทุกอย่างที่เรากิน กินทุกอย่างที่เราเลี้ยง”

อย่างไรก็ตาม นายสะอาดกลับมีรายได้ตลอดทั้งปี แม้ไม่มากนักแต่ก็เป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แถมมีพอค้า มารับซื้อถึงบ้าน ไม่ต้องออกไปเร่ขายข้างนอกให้เหนื่อยและ เปลืองต้นทุนค่าน้ำมัน แต่ละวัน เขาสามารถขายไข่เป็ดและ ขายปลาได้ อย่างน้อยวันละ 100-200 บาทแล้ว แต่ละเดือน เขาก็สามารถขายลูกหมูได้ ตัวหนึ่งก็ประมาณ 1,500 บาท และตลอดปีเขาสามารถขายผลไม้ได้ตามฤดูกาลและขายวัวได้

ภายในเวลาไม่มากนัก ชีวิตที่ดูเหมือนยุ่งยากกลับเริ่ม ดีขึ้น ๆ เรื่อย ๆ ไม่ต้องแบกรับต้นทุนมากมายจนต้องทุกซีก ใจ อย่างแสนสาหัสเหมือนเคย ชีวิตก็เป็นอิสระ สามารถเลือก ทำได้ทุกอย่าง สามารถกำหนดพืชที่ปลูกเองได้ สามารถกำหนด เวลาการฉีดพ่นสารไล่แมลงและฮอร์โมนได้ อาหารก็มีไว้รอ อยู่ตรงหน้า อยกกินเมื่อไหร่ก็ได้กิน ไม่ต้องซื้อหา ประหยัด ต้นทุนไปได้มาก นาน ๆ ครั้งถึงจะออกไปจับจ่ายใช้สอย อย่างกะปิ น้ำปลา เป็นต้น

“อยกได้มากก็ขยันมาก ไม่อยกได้มาก ก็ทำไปแบบ พอเพียง พอกินพออยู่ ไม่หิวหว่า สุขภาพก็ดี น้ำหนักเพิ่ม เกือบ 10 กิโลกรัม ร่างกายก็ไม่มีสารเคมีตกค้าง ถ้าอยกกิน น้ำพริกปลาทุไม่ต้องไปซื้อพริก ประหยัดได้แล้ว 2 บาท ผัก ก็มี ปลาก็มี อันนี้ก็เป็นกำไร พอไม่ใช้สารเคมี สัตว์ต่างๆ ก็ไม่ตาย เราก็กินมาทอดกิน จิ๊กกุง กบ เขียด” นายสะอาด อธิบาย

ไม่เพียงเท่านั้น รูปธรรมความสำเร็จยังต้องตาต้องใจ หน่วยงาน และได้รับการเชิญชวนให้เปิดศูนย์อย่างเป็นทางการ “ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ต.สบเปิง” ในเดือน กุมภาพันธ์ ปี 2553 โดยมีนายสะอาด ดอนแก้ว เป็นประธาน ดูแลสมาชิกเกษตรกรอินทรีย์หลายสิบชีวิต ศูนย์ฯ นี้เปิดโอกาส ให้เกษตรกรและคนทุกรุ่นเข้าไปเยี่ยมชม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำเกษตรอินทรีย์ หลายหน่วยงานและสถาบันการศึกษา จากในจังหวัดและต่างจังหวัดพากันเข้าไปศึกษาดูงานไม่ขาดสาย อดบ. สำนักงานเกษตร ยังให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่ ศูนย์ฯ เช่น อาหารหมู อาหารไก่ นอกเหนือจากนี้ กลุ่มยังมี เพื่อนเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ภายในตำบลสบเปิง 110 ครอบครัว และภายนอกตำบล เช่น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตำบล ลุ่มน้ำสาวกว่า 10 กลุ่ม

จากการพูดคุย ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเหล่านี้ขึ้นอยู่กับ เงื่อนไขหลายประการ ดังนี้

ประการแรก คือ “ใจ” นายสะอาดมีความเต็มใจ ฟังพอใจ และตั้งใจที่จะเริ่มต้นและเปลี่ยนชีวิตของตัวเองให้ดีขึ้น

ประการที่สอง คือ “ความอดทน” นายสะอาดมีความอดทนและเพียรพยายามในการทำเกษตรอินทรีย์ ดังที่เขา กล่าวว่า “ต้องอดทนต่อความเจ็บใจ ไม่หวั่นไหวต่อความยากลำบาก เดินที่ละก้าว ข้าวที่ละคำ ทำทีละอย่าง” ยกตัวอย่างเช่น ผลผลิตมักจะไม่สวยเหมือนการใช้สารเคมี เพราะแมลงกัดกินบ้าง ไก่กัดกินบ้าง หรือต้องคอยเก็บข้าวที่เรียกรวดไปทำปุ๋ยหมัก

ประการที่สาม คือ “ความไม่รู้” นายสะอาดหมั่นศึกษาหาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่น การอบรมเรื่องการเลี้ยงหมู การผสมพันธุ์หมู การตอนหมู การฉีดยาหมู การใช้ยาฮอร์โมนฉีดพืชม

เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนเสี้ยวชีวิตหนึ่งของเกษตรกรอินทรีย์คนหนึ่ง ในหลายร้อยคนที่ก้าวเดินอย่างช้าๆ ผ่ากระแสทุนนิยมจนสามารถอยู่รอดได้อย่างมั่นคงและพอเพียง ยังมีเกษตรกรอีกหลายชีวิตที่กำลังพยายามออกจากวังวนแห่งห้างทุกซ์และหนี้สิน หลากๆ ชีวิตที่หลุดพ้นจะส่งเสริมให้เกษตรกรแข็งแกร่งพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤติการณ์เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อมที่มีอาจคาดเดาและสามารถดำรงอยู่เป็นกระดูกสันหลังของชาติได้

